

Antoni Canu i Desideri Lombarte, poetes de la catalanitat rural i perifèrica

“El català és una de les llengües europees que compta amb més poetes per metre quadrat”, frase cèlebre que s’ha repetit durant anys i panys per mitjà de la qual es pretén exaltar la fidelitat lingüística, tant de literats professionals com d’aficionats a l’escriptura, que han creuat la nostra llengua malgrat la difícil conjuntura lingüística en qualsevol indret dels Països Catalans. També hem sigut i som terra de poetes autodidactes, que aconsegueixen tirar endavant una carrera molt destacable i amb tocs de qualitat. Aquest és el cas de dos poetes de raïl rural que han sigut especialment importants per a llur terreta nativa amb parla inclosa, i per a la literatura catalana en el seu conjunt: Antoni Canu, de l’Alguer, i Desideri Lombarte, de Pena-roja de Tastavins.

Camins Trescats és el títol de la menuda antologia poètica que inclou trenta poemes imprescindibles del notable poeta matarranyenc. A iniciativa del Campus Terres de l’Ebre de la URV i de l’Omniú Cultural ilercavó, i coordinat per la Núria Gil, vam tindre’n cura a quatre mans amb Jordi Duran. Des de l’àmbit acadèmic per excel·lència, i des d’una entitat de cultura nostrada, va apostar-se per un llibre que honorava les nostres lletres i que esdevenia el gran càntic d’una terra de raïl catalana, els habitants de la qual quasi ha de demanar permís o perdó cada cop que es volen expressar en llur parla vernacle. Desideri tenia apamat el terme municipal, en co-

neixia cada marge i cada detall agrícola, tossal o mas. Va voler dignificar la parla dels iaïos, seguint l’ànhel d’un altre gran poeta de la veïna comarca del Maestrat, Mn. Joaquim Garcia Girona (Benassal, 1867- Baeza, 1928): *en cada racó cada serra un racó mos té amagat*.

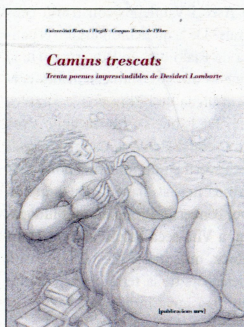
La llengua que parlem és clara i forta, / i és dolça si comé, i és falaguera / i és joce com un brot de primavera, / i és vella com l’hivern, i no està morta.

Quant a l’Antoni Canu (Osier 1929), va néixer en territori de parla logudoresa, alhora que va arribar a l’Alguer als 10 anys. Ha fet del català local la seua llengua d’ús diari i literari, amb l’orgull d’aquell que sap que està deixant petjada profunda en el futur literari. Un cop jubilat va ser alumne de l’Escola d’alguerès Pasqual Scanu, on s’ensenyava la variant algueresa, per tal d’anar recuperant a poc a poc un tresor lèxic i morfològic propi que s’anava perdent amb el pas del temps. El seu nom fa honor a l’escriptor i lingüista que va treballar de manera incansable per la incorporació plena de la ciutat a la catalanitat. De fet, va visitar Tortosa el 1972 amb motiu de l’agermanament de la Barceloneta sarda amb Tarragona.

L’Antoni n’havia estat alumne durant dos cursos, que varen coincidir amb l’inici de la seua trajectòria poètica. Fent ús de les seues pròpies paraules: *estudiàvem la gramàtica necessària, escrivíem força tot tipus de textos (cartes formals i informals, narracions i descripcions), mentre que no es*

considerava menys important la pràctica oral, la que veritablement interessava ja que ens cal guanyar parlants en la situació actual de precarietat i desnaturalització on se’ns ha abocat durant les darreres dècades. Laïna que tothora ens ha de guiar fins al triomf és la paraula, substantiu que homenatja en el següent poema:

Dorm la paraula / sota la cortina de l’ànima / n’esper la despertada / per festejar-la com una amant / amb el desig de plasmar-la / a la forma del meu cant.

En més d’una ocasió he tingut la gosadia de referir-me a l’amic Antoni com al Desideri Lombarte alguerès, pel fet que ha tingut una formació autodidacta, pel seu ús poètic tan proper a la parla local, i per l’enlairament del treball de pagès com a veritable arrelament a la terra. Uns cantors del poble, el tarannà dels quals ens impressiona per la seua capacitat de connectar amb el lector.

Justament aquest mític poeta de la ruralia i de la serralada va compondre tot un himne d’invocació a la paraula. És evident que és el nom que agermana Canu i Desideri i els fa militar en la mateixa causa:

Quan no quedarà res, / quan morts els rius blanquejaran les gleres, / eixius ullals, seques les fenasseres. / Ofegat el caliu a les dures entranyes de la terra, / quan no plourà ni nevarà a la serra. / Quan ni un arbre hi haurà, / ni cap garba de blat per les garberes, / ni creixerà cap xop per les riberes. / Quan no quedarà res, / només ermes les terres, sec el mar, / quedarà la paraula. Quedarà.

L’Antoni feu el pas envers la creació poètica perquè creia que ja havia adquirit els coneixements suficients per a gosar jugar amb les paraules. Sentia una veritable curiositat per analitzar acuradament el català, per aprendre estructures noves mitjançant la pràctica. Li fascinava molt especialment l’estàndard mallorquí, varietat amb la qual tothora s’ha sentit molt proper atès el seu caràcter insular que també li permet conservar un bon rastre d’estructures arcaïques que coincideixen bastant amb les alguereses. El veterà poeta mostra força interès a remarcar que els ensenyaven la forma algueresa, la veritable raïl, com una cosa preuada a preservar, potser amb contingut ideològic. Tothora ha cregut en la filosofia que la llengua havia de rebre l’impuls amb els fonaments de casa, ja que no tot el que arriba de fora és millor que allò que trobes a la Bar-

Emigdi Subirats
escriptor

celoneta sarda. A més, hi ha sons i paraules ben nostrades que s’han de preservar com a base veritable de la riquesa patrimonial.

El poeta vinarossenc Joan-Elies Adell, expresident de la Institució de les lletres catalanes i resident a l’Alguer, defineix la figura de Canu a la perfecció: “*si no coneixeu encara la poesia d’Antoni Canu, farieu bé de recuperar-la i així no deixar-vos perdre aquesta veu bella i necessària d’un poeta júnior nonagenari de l’Alguer, que ha trobat la llengua justa per parlar de la vida*”. L’estiu passat va veure la llum la meua biografia, *Semblança d’Antoni Canu*, publicada dintre de la col·lecció ‘Quaderns de l’Alguer’, que em lliga al veterà amic per sempre.

Desideri Lombarte és tot un símbol de les lletres de la Franja de Ponent, així com l’Antoni Canu ho és de les alguereses. La idealització de les Roques del Masnut com a indret poètic vora el Tastavins s’equipara a la del Logudor nadiu omnipresent en l’obra del poeta sard. És a dir, tots dos han cantat i idealitzat la terra en la llengua de la terra!